

НОКТИ, СОНА КИСЕЛИНА

Сретен се бацио на под и хитро се подвукао под кревет. Звонце је још дуго звонило. Он је одоздо вирио и гледао како по соби јуре преплашене сенке и како се скривају по ћошковима, и гледао је како стаклени предмети дрхте и губе провидност. При том се све више плашио. И најхрабрија длачица на телу му се најезила, и она би беспоговорно пристала да постане јарбол за белу заставу, а очи су му се разрогачиле, хтеле су да искоче из дупље и још дубље побегну под кревет. Чврсто је затворио капке. Његов рођак је заћутао, из дискотеке се чула песма Џенет Џексон. Нокти Црне Јаце запарале су му груди. Осећао је страшан бол, као и то да се сви догађаји из његовог живота повезују у безвремену целину. Полако је докучивао те невидљиве везе и све више му је понестајало ваздуха.

Прво је помислио да му је из груди провалила дуго потискивана тајна, после је схватио да је нешто експлодирало у кафани *Млада Босна*. Онда је закључио да су се оба догађаја одиграла истовремено. Убрзо је био сигуран да се у животу једног човека све догађа у исто време. Видео је свог рођака у дискотеци и знао да он тражи њега и да се догодило нешто страшно, и знао је да лежи под својим креветом и знао је да истовремено лежи на поду сеоске кафане у подручју ратних дејстава. Није умео да објасни своја знања, али био је сигуран да се све дешава заједно и да се догађаји не престано понављају, само што при том мењају облик и форму. То што је лежао на поду, није било чудно. То су чинили и други у кафани. А он је одавно већ, на сваки изненадни звук реаговао бацањем на под. Много је попустио са живцима, што војна комисија није сматрала ваљаним разлогом да га ослободи од војне обавезе. Кад би узимали нормалне, по критеријуму цивилних лекара, наша држава не би имала ни сто војника, говорили су кроз шалу. Ни то што је самохрани отац, није му помогло. Смејали су се од срца, никад раније нису чули за термин самохрани отац. Поготово су се смејали кад су чули да девојка има шеснаест година. Ко зна како би реаговали да су знали да је њу Центар за социјални рад доделио баки на старање, због његових све учесталијих напада параноје. Нема извлачења кад је домовина у питању.

Како сам могао да на звонце не обраћам пажњу када ми је његова жута кутија својим присуством непрестано претила, замерао је себи. Мораће себе озбиљно да преиспита. Да је у стању да дохвати стону лампу, уперио би њену светлост у своје лице и извршио грубо саслушање. У сваком случају, према том превиду неће се понети неозбиљно, без обзира што му нико није позвонио од када је остао сам. Неће то сматрати олакшавајућом околношћу. Шта да се звонце огласило усред ноћи? Ко зна да ли би ми срце издржало? Вероватно би доживео инфаркт. Зато ће првом приликом звонцу покидати све жице и жичице, да га више никада не уплаши, ако га ови што јутрос звоне не одведу у неку недођију. Планирао је да се обрачуна са звонцем, али у дубини душе није се надао да ће за то добити прилику.

Војни позивари хоће да га одведу на ратиште, као да он на њему није непрестано. Неке људе никад не мобилишу, њега стално позивају. То што је параноик не значи да му се не пише црно, да му они неће провалити у стан. И стварно, ко би други на његова врата могао да звони, ако нису позивари? Надежда, није. Она има кључ, и она прво откључа, па уђе, и тек онда куца, ако се куцањем може назвати ударање дланом о врата са унутрашње стране. Да јој је њена бака нашла кључ и отела јој, није му пало на памет. Заборавио је да бакин злочиначки ум не дозвољава Надежди да посећује оца. Али ко Надежди може ишта да забрани? Она слуша само свог наставника клавира.

Његов рођак одрастао је на селу и никад пре није ушао у дискотеку. Сада се смркнут пробија кроз гужву. Пред вратима није Надежда. Њен долазак увек предосете стаклени предмети у стану и сви одреда заблистају тако да се у њих не може гледати. Ово није она, више је него сигуран. Само што није заплакао, толико се растужио када је помислио да неће видети своју кћерку, да с њом више никад неће ручати супу. На којем год поду да лежи, шансе да буде с њом су минималне. И да је на поду кафане, и да је на поду своје собе, али и да стоји поред реке, у мраку, прислоњен уз накривљено, полусасушено дрво, не би било ништа боље. Сретен Кривокућа то зна и због тога му је тешко. Мајка његове жене све чини да Надежду одвоји од њега. Он покушава да смогне снагу да се суочи са својом несрећом, са људима који су му припали за ближње, међутим, не може. Зато и даље жмури.

Махнити плес младе певачице трајао је читаву вечност, сваки круг њених бокова тежио је да га подсети на неког, или да га наведе да сагледа нешто од чега окреће главу, али он на то није био спреман. Очајнички се трудио да што више од живота задржи у мраку и заборава, што му није лако полазило за руком, иако је до савршенства развио механизме игнорисања и заборављања. Тада је осетио како су нечији нокти запарали његове груди, вероватно нокти Црне Јаце. Није видео ниједан разлог зашто би она, али ни зашто би неко други озледио његове груди. Докле се тако може живети? Понестајало му је ваздуха, у глави му се мутило. И тада је пристао да сагледа на шта га то подсећају кругови мршавих бокова певачице Црне Јаце, уверен да у томе лежи кључ загонетке. Али залуд, нешто моћно га је спречавало да дође до истине. Нешто што се, све су прилике, налазило у њему самом. Онда је покушавао да раздвоји догађаје да би их изанализирао појединачно. Није му ни то полазило за руком. Кад би барем могао да се одлучи да ли лежи на поду кафане или на поду испод свог кревета. Шта је повољније по њега? Кад би то знао, знао би и шта да прогласи садашњошћу, а шта сећањем. Можда би знао и у каквој су вези та два догађаја са оним који игнорисе, од чега окреће главу.

Питао се одакле му тај осећај да је сваки доживљај већ доживео и да је његова судбина запетљана у невидљиво клупко. Било би му разумљивије да се његов живот саплиће о неку невидљиву нит? Слушао је једном такву жалопојку. Мора да је у заблуди, не догађа се све истовремено. Догађаји морају имати свој след. Једни су узроци следећих, други су последице ранијих. Тако је учио у школи, тако су га морали учити у школи. Разредна му је пришла и руком прешла преко његове косе. Она се сигурно саплитала о невидљиву нит. Личила је истовремено и на фигурицу из игре *Не љуџи се човече* и на певачицу Црну Јацу. Личила је некако и на атмосферу кафане *Млада Босна*.

Морало је нешто да експлодира. Да у кафану нису убацили бомбу, кафана би експлодирала од наелектрисања у ваздуху створеног плесом Црне Јаце. Чуо је само јечање, и кроз густ дим видео је баре крви и искасапљена тела, и видео је безглаво тело Црне Јаце како хода, како демолираном кафаном тумара и преврће лешеве, не би ли нашло своју главу. По ко зна који пут у животу гледао је лешеве, али чинило му се да то што види није оно најстрашније што му се догађа и због тог осећаја ништа му није било јасно. Шта се то још страшно догађа, питао је самога себе, шта страшније од овога може бити? Био је напокон спреман да резимира ситуацију у којој се налази, у којој лежи на поду, при том апсолутно сигуран да пред његовим вратима не стоји Надежда.

Разлог због којег он уопште живи су тренуци када му у посету дође кћерка, али да због тих тренутака живи, он јој не открива, јер не жели да је оптерећује својом љубављу. Зато се увек труди да јој приушти лепе тренутке, да би му она поново дошла. Неће да поједе њену жуту фигурицу пред кућицом. Надежда увек узима жуте фигурице када играју *Човече не љуџи се*. Она се љути што јој попушта, али ипак јој је драго што га побеђује, гласно одбројава док угони четврту фигурицу у кућицу и онда тријумфално подиже поглед ка њему. Он свом снагом осећа да је живот леп. Отвара очи накратко и уплашено погледа ка вратима. А глава Црне Јаце лежи крај растурене хармонике, у самом ћошку кафане, и вришти.

Онда је донео одлуку. Безбедније је да за једину стварност прогласи ону у којој се налази у свом стану, под креветом. Догађаје у кафани прогласиће за сећања из рата. Он ће их тако раздвојити, а они нека се после стапају и преклапају. У први мах му се учинило да је поступио мудро, чак је почео и лакше да дише, ситуација у којој се налази под креветом сигурно је повољнија, али то убеђење није дуго трајало. И та стварност није безазлена, јер у њој војна полиција стоји испред његових врата. Полако је назирао могућност да се превише залетео и можда преварио у одабиру стварности, али за промишљање и мењање одлуке није имао снаге.

Можда не би требало да паничим, покушао је да у ситуацију унесе мало оптимизма. Пала му је на памет могућност да је неко пролазио ходником и да је грешком, уместо да укључи светло у ходнику, притиснуо његово звонце. Није то немогуће, помисли он видно озарен. И није то ништа опасно, оно, нагло се сневеселио, може постати опасно уколико тај неко настави да чини грешке, па грешком и уђе у мој стан. Онда је наставио да размишља на стари начин, па се оптимизам отрглао из његових шака и побегао без трага. Ако тај неко има само мало проблема са очима, када ме види испод кревета, оваквог у тамној одећи, помислиће да сам буба и скрцаће ме ноктом, и тако ће завршити са мном. Или ће ме попрскати неким отровом за инсекте и, готово... Тако је размишљао, и није му ни на крај памети падало да су његова врата закључана и да грешком нико не може да уђе. А онда се поново зачуло звоно... Овог пута је трајало и знатно дуже. Не! Није била грешка, погледео је као крпа. Да је била грешка, свако би је од прве уочио, звоно звони, а прекидач за светло укључује светло, нико није луд да у таквој грешци истрајава. Проблеми са дисањем поново су се јавили. То мене неко тражи! Дефинитивно.

Још снажније слути како у ходнику, испред његових врата, стоје људи у униформи и како се осврћу да провере има ли кога у близини. Преко њихових прса су бели опртаци,

о боку им је бела футрола за пиштољ. Јасно је замишљао њихове фигуре, покрете, једино није могао да замисли њихова лица. Слутио је да су одлучна и тамна. Развалиће врата, упашће и натераће га да потпише да је примио позив, после може или на фронт или у затвор. За шта да се одлучи? Ако одабере затвор, одвешће га на прву борбену линију да копа ровове. Није помислио на могућност да војска више не постоји, да су завршени наши ратови, да је држава тихо капитулирала, да маскирне униформе носе још само бунтовни тинејџери и дрвосече кад пођу у шуму.

Ходником су се зачули кораци. Њему ни на крај памети није било да одлази онај који је позвонио, био је сигуран да то неко други пролази ходником и тако, својим проласком, ненамерно одлаже упад униформисаних лица у његов стан. Неће војска да се компромитује, сматрао је, сачекаће да незнанац оде, па ће провалити. Када су кораци утихнули, он је помислио ево, сад сам готов. Губио је свест. Панично се питао чиме је заслужио такву судбину. Није се сећао да је некоме нешто нажао учинио, али при том је осећао велики страх и неспремност да се удуби у свој живот. У њему је много тога било разједено. Татјана је била весела особа, али знала је често да се повуче у дубоку ћутњу. Пре него што се удала за њега, живела је у Амстердаму. Ником није рекла чиме се тамо бавила, због тога су многи свашта нагађали. Њему то није пријало. Првих година брака било му је свеједно, касније су га мучиле ружне слутње.

Помислио је да промени одлуку, да за актуелни доживљај прогласи лежање у кафани *Млага Босна*, а лежање на патосу своје собе за сећање. Информативна служба војне полиције већ издаје саопштење да су око поноћи у кафану *Млага Босна* зликовци убацили експлозивну нараву, која је изазвала смрт три особе и седам особа тешко повредила, више њих лакше. Многим гостима кафане попуцале су бубне опне, неки ће заувек остати неми. Онима који су се у тренутку експлозије нашли близу музике, тела су се распрснула од јачине ваздушног удара који је после праска уследио, а перспективној младој певачици Црној Јаци, откинула се глава. Информативна служба војне полиције није саопштила да су у кафани *Млага Босна* гости били само припадници резервног састава Југословенске народне армије. Није могао поднети да с њима дели патос, многи су били на смрт завађени око права на младу певачицу и спремни за крваву тучу после фајронта. Кудикамо му је било боље да се налази на патосу своје собе. Оно, било би најбоље да је на поду купатила у којем је експлодирао бојлер, али није желео себе да заваарава.

Свакога трена је очекивао да ће врата бити разваљена и да ће војна полиција ући и ставити тачку на његову будућност, да ће оверити оно што је одавно било учињено. Он је дубоко уздахнуо, толико дубоко да је полетела прашина испод кревета. Није под креветом имао пумпицу за астму, а није могао да је дохвати. Угушиће се, ако дуже времена остане ту. А да ће, ако прими позив, на ратишту погинути, био је скоро сигуран. Лица резервиста су била необријана и уморна, изгледала су као лица људи која више не припадају овом свету. У дискотеци је прелепа девојка играла, он је гледао у њу и грешно уживао у њеном витком телу. Можда је због ње, у кафани *Млага Босна*, једини слутио да смрт боковима певачице мери њихово време, да им полако одбројава минуте. Црна Јаца га је кокетно загрлила и онда је експлодирало.

Није могао више да гаји наду да је неко грешком притиснуо звонце. У најбољу руку пред вратима је стајао убица који хоће да се налоче његове крви. Много се олоша накотило ових година. Или је можда лопов? Ко је да је, мислио је, исто ми се пише. Ако је убица, подразумева се да ће га убити, то му је посао, а ако је лопов, он ће се изнервирати што нема шта да му узме, па ће га убити у афекту. Ако су позивари, погинуће неколико дана касније. И тако се све сводило на исто. А можда и није било исто? Ко зна, можда ме тај, или ти што звоне, прво претуку и силују, па после убију, страховао је. Покушао је да не мисли шта га све може снаћи, али није могао, све су му црње мисли надлазиле. Примакао је главу уз под, приљубио образ уз њега. Чинило му се да је, бар за нијансу, сигурнији тако, мада му и припијеном уз под није гинула смрт. Није помислио да би неко милостив могао да се забрине што комшија већ дуго не излази из стана, што не даје знаке живота, да можда кућни савет зграде проверава да ли је он жив.

Али зашто да ме мрски силник убије, чиме сам заслужио да постанем мета? То је неправда, помислио је, и обузела га је сета. Учини му се да га је сета више обузела због неправде, него због краја живота. Шта је радио у дискотеци, док су му жена и кћерка биле у стану? Пустито! Сматрао је да не заслужује овакву судбину. Надао се да никоме ништа нажао није учинио. Шта је све радио, није се сећао, али оно што о себи зна наводи га да суди да је био добар и предобар. Само, он своју доброту никад није истицао, па неће ни овога пута, ма ко ушао и ма шта га чекало. Једном приликом је слушао човека који се разметао добротом, њему је то zazвучало ружно и неискрено. Он неће ни људима у униформи, ни убици, ни лопову помињати своју доброту, поготово не у часу кад никог нема да његове речи потврди. Да има неког у близини да исприча животну причу Сретена Кривокуће, било би другачије. Он га не би уђуткивао, чак би му било драго да чује како се тај бори за његов живот, али овако, да сâм прича о својој доброту, неће. Када би он причао, његова добра дела би изгледала срачуната, извршена зато да би се иза њих заклонио у опасним ситуацијама, каква је ова. Он није такав. Његов рођак спушта руку на његово раме и каже му да изађе из дискотеке, има нешто важно да му саопшти.

Ако ми је суђено да будем убијен, нека будем, помисли Сретен, најједном пун достојанства. Нећу својом добротом махати и ни од кога нећу тражити милосрђе, па таман завршио као последња протува. И чинило му се да је спреман. Шта више чекају? Нек провале, нек поново баце бомбу! Широм је отворио очи. Али, није јасно разазнавао околину, црвена светлост је треперила. Кад му је рођак са садистичким уживањем рекао шта је имао да каже, он се ухватио за груди, мислећи да га је нешто расекло, и осетио чуђење кад је одмакао руке и видео да му прсти и дланови нису крвави.

После експлозије, у кафану су први стигли новинари. Повређени су јечали и у мукама умирали. Једна трапава новинарка угазила је у крв, па су по поду остајале њене крваве стопе. Мало касније, стигла су кола хитне помоћи и неколико кола војне полиције. Све му је то било невероватно и несхватљиво, међутим, није хтео више о томе да размишља, није хтео да троши време узалуд. Морам да се потрудим да будем практичан, доста је било оваквог живота.

Али, шта је могао да предузме? Ништа, само да чека. То је и радио. Чекао. А можда би могао покушати да бежи? И таман му се та, на први поглед привлачна, варијанта

учинила лако изводљивом, он поче увиђати да је она једнако опасна као и она у којој чека. Свеједно је да ли сам статичан или покретљив, закључио је убрзо. Чак и да се сада извучем, нећу дуго. Кад-тад ће ме наћи онај што је јутрос звонио и обавиће свој гнусни задатак, ако су позивари, једном ће ми уручити позивницу и тако ме убити. То је сигурно као лош дан.

Ништа није видео. Просторија у којој се налазио била је испуњена густим димом. Или је био крај реке у магли? Осећао је како му се тело кочи. И да жели, није био у стању да бежи. Нема ми спаса. Од мене и иза мене неће остати ништа. Само крвави леш по којем слећу муве. И онда се сети Надежде, и обузе га туга и безнађе. Бојао се да ће га она видети мртвог. Нотне свеске би јој испале из руку, длановима би прекрила очи и почела да јеца. Није знао кога би другог могли да позову да га идентификује, и много му је било криво што ће она због тога имати трауме. Сигурно ће после тога дуго патити. Некад је и он био у прилици да гледа мртво тело особе коју воли, сећања су запретила, срећом, успео је да угуши могућност новог проживљавања тог догађаја. Исувише је емотивна моја кћерка. И он се присећао како Надежда себи у тањир сипа само пола кутлаче супе. Или не воли супу, али је једе да би њему угодила, или воли супу, али неће да је једе да би њему остало више. Што да јој ово приредим, оптуживао је себе што ће погинути.

Ништа се није догађало, ништа се није чуло. У њему се почела будити нада у срећан исход, али и даље је отежано дисао. Никад више неће бити без пумпице за астму у џепу, одлучио је. Што је до њега, учиниће за свој опстанак. Насилна смрт га је неизоставно чекала, али пре ње може доживети још који леп тренутак. Надежда зна колико он воли мирис и укус супе, и често му је кува када дође. А он је, у тренуцима када мирише супа, религиозан. Од тога, за њега, не постоји лепши мирис. Мирис супе га подсећа на време када је имао породицу. Из своје даље прошлости једино се сећао како су недељом сви скупа јели супу за ручак, затим печено пиле на прженим кромпирићима и зелену салату у пролеће. Татјана и он су после ломили јадац, а Надежда је шапељала по стану. Над нама је бдио Господ, рекао је, и кренуо да се извлачи испод кревета. Постало му је јасно да је онај што је звонио одустао. Ни он није видео разлог зашто би неко толико дуго оклевао. И тада је неко уз тресак провалио врата. То се догодило таман кад је завршавао реченицу, којој је, ни сам не зна зашто, додао богохулнички крај. Над нама је бдио Господ, али, није се могло ни без ђавола. И он је осетио како је преко његових груди запарало нешто, као нечији нокти, и поново је видео девојку у игри. Глава му је ударила о под.

Беспоговорно је пошао напоље, рефлектори су шарали леђа рођака којег је пратио, девојке у дискотеци су играле, једна црнка је кружила мршавим боковима, око ње је било највише мушкараца. И тај бол што је кренуо преко његових груди у тренутку док су разваљивали врата његовог стана, и бол у тренутку експлозије у кафани *Млада Босна*, и бол када је испред дискотеке сазнао да је Татјана попила сону киселину, били су делови једног истог бола.

Није видео ко је провалио врата. Није га ни интересовало. Болеле су га ноге и кичма. Био је крај реке, припијен уз дрво, и ту, у самоћи, безгласно је јецао, и безнадежно тужан и уплашен, осматрао је пејзаж друге обале. Често су се Татјана и он шетали тим

пределом, док се њему није све смучило, највише сумња у женину добру прошлост, па се изморен ружним мислима одметнуо од дома. Сећао се да је Татјана желела да се у шетњи држе за руке, он је уз шалу одбијао, тврдио је да полиција не толерише неморално понашање брачних парова и ухватио би је за руку тек код државног рибњака. Од рибњака се те ноћи магла реком кретала ка граду. И док је крај воде патио, и спремао се за сусрет с мртвом Татјаном, осећао је да ће њен леш обележити сваки тренутак његовог живота, и да ће се сви тренуци спојити у један трен, трен кривице и стида. Тада је за Сретена Кривокућу престало да постоји време, његов живот се заледио у трену, иако му је тело наставило даље, попут тела безглаве певачице.

Оног момента кад му је глава пала на под, приметио је да се ноћ невероватном брзином преображава у дан, и да је та светлост, што испуњава просторију у којој лежи, у складу са његовим однекуд надошлим добрим расположењем. Он је у ствари био зачуђујуће добро расположен, а та промена се догодила одмах пошто је осетио бол у грудима. Чак му се изненада отело и једно, добро је. И био је сигуран да се догодило нешто добро.

Длачице на његовој кожи смерно су полегле, биле су светлије него пре. Он је био опијен неким тајним задовољством и безбрижношћу. Чула се тиха музика са клавира, тело Црне Јаце нашло је своју главу и с њом у рукама побегло у јарку светлост. Насмешио се, прво благо, а онда су му се усне развукле у широк осмех. И обузело га је неко чудно и неочекивано осећање слободе. Размишљао је растерећено, као да је био свестан да му више нико ништа нажао не може учинити, као да је нека стара љутња ишчилела из очију жене, која се разнежила, па седи крај њега и милује му косу. И он је осећао да се у њему буди нешто попут среће, или можда и сама срећа. Стакленим предметима се полако враћала провидност, а исту такву провидност почињали су да добијају и други предмети, што њему није било нимало чудно, без обзира што још увек није знао да ли је у питању инвентар кафане, или ствари у његовој соби, или негде другде. И даље је лежао на поду, лицем припијеним уз њега. Руке су му биле подвучене испод тела, њима је притискао груди, осећајући како између његових прстију пробија крв која пенуша.